

V4

•
• **Visegrad Fund**
• •

Public reading

Ágnes Vashegyi MacDonald (HU)
Karolína Klinková (SK)
Jonáš Zbořil (CZ)
Marcin Mokry (PL)

11

June
6 pm

Petőfi Literary Museum
1053 Budapest, Károlyi u. 16.

UKÁZKY

1.

Pak si všimneme, že má tvář.

Rty se od sebe odchlípují, jako by hrály nebe, peklo, ráj. Nevydávají žádný zvuk.

Sára svítí telefonem do změní tvarů ve tmě. Tam, kde by měly být oči, jen dva černé body. Hledáme něco, co by připomínalo odraz vědomí, co by na nás zasvítilo zpátky. Místo toho pohled do propasti. Dvě mezery.

Tělo je malé a křehké. Nevíme, kde končí, a kde začíná, co k němu patří, a co ne. Nějaké kabely propletené se šlahouny křoví, zamotané jak šňůra od sluchátek. Podbřišek, kus svalu, nebo jenom hadr. Zvířecí pach.

— Pojdme domů, Sáro.

Nic neříká. Natáhne ruku, noří ji do tmy. Nadechne se, vydechne. Masíruje svůj vlastní soucit.

Kousek odsud je život normální, ale tady dole je území nikoho. Koryto, které tu vyhloubila nějaká struska, nad námi most dálničního obchvatu, železniční most, kousek odsud ostnatý plot depa, samé zábrany a zákazy a křoví.

Auta nad námi plachtí vysokou rychlostí, nákladní vlak jede pomalu a nekonečně dlouho. Sára mi podává telefon.

— Svitě.

Sundává si kabát, váhavě ho rozprostře na místa, kde tuší tělo. Obaluje ho béžovou vlnou, opatrně oplácává rukou, aby to drželo.

— Pomož mi. Vezmem to.

Jestli nás někdo tady dole uvidí, tak už se nahoru po svých nedostaneme. Dávno jsme mohli být doma.

Večer se nepovedl. Někdo z nás ještě potřeboval vzduch. Chtělo to pohyb, něco takového. Asi já. Já a mé věčné procházky.

— Udělá ti to dobře. Líp než sedět a užírat se tím.

Prý zase posunovali hranice Stepí. Rozlézá se do města jako nemoc. Možná jsme se chtěli podívat.

— Jenže na co? Nic tam není.

Alkohol probudil zvědavost nebo jen blbost. Zapovídali jsme se.

Podél hranice Stepí vede vyasfaltovaná stezka. Dávno po ní nejezdí cyklisti, jen pracovníci bezpečnostní agentury.

Tak to asi začalo. Někde před námi se na stezce vyloupila světla reflektorů. Viděli nás? Chytl jsem Sáru za ruku.

Auto se otáčí, reflektory míří do tmy zakázaného území. Zavolá hlas.

— Radši jdem.

— Ne, počkej. Podívej.

Sára ukazuje dolů. Na tmavou hroudu.

— Teď.

Světla auta olíznou sloupy mostů a jsou pryč. Sára se rozběhne.

Pneumatiky kamionů buší o hranu mostu. Beru tu věc za nohy - nebo co to může být. Cítím pod látkou kabátu její tvary a najednou se leknu. Není to ani teplo, ani pohyb, nic takového, jenom to člověk prostě pozná. Že vzal do ruky živou věc.

— Tahej.

Sáře se nechce.

— Musíš zatáhnout, dělej.

Odpružíme se od křoví, cítíme, jak se odtrhávají nějaká vlákna, je to stejné, jako by mi někdo vytrhával spleené vlasy. Věc nebo křoví klade odpor, mám chuť zařvat nechutí, stejně by to tady nikdo neslyšel, jen by se to odrazilo od betonových břich mostů zase zpátky k nám.

Zašustí to a věc je na svobodě. Lehká jak mokřý papír.

Dopotácíme se pod světlo mostní lampy. Pokládáme věc do lůžka z kabátu. Od úst nám jde pára.

Auta bezpečnostní agentury si nevšimneme. Rozpačitě kývnu na pozdrav, že už se klidíme. Skládám cípy kabátu kolem pahýlů těla. Odcházíme do tmy. Nahoru nemůžeme, už ne.

Když si prorážíme cestu blátem a uschlým křovím, Sára něco říká.

Co?

— Myslela jsem, že je to dítě.

2.

Večer je zase čas na pořádné čištění.

Je potřeba Floru jemně vzít za zápěstí a zatáhnout nahoru, proti její vůli odhalit citlivou kůži podpaží a boků. Utřít vlhkou žínkou a trochu promasírovat. Když se dotýkáme masa na těle, mám pocit, že je měkčí a tučnější. I na Floře je poznat, že přišlo jaro. Nabírá na váze. Nepřijde ti? Sára drhne, masíruje a mlčí. Ale pod rozpuštěnými vlasy zahlédnu, že se usměje.

Za chvíli vstane. Musíme odhoubovat. Flora vytřeští černé oči. Jinak nic. Leží na bílé pleně uprostřed místnosti a čeká, co se bude dít.

Když jí ze záhybů kůže pracně vyloupáváme výrůstky, které opravdu tvarem připomínají houby, lesklé kloboučky a zakrnělé, oranžové nožky, Flora vypadá vypnutá - offline. Jako by opustila některé části svého těla, aby necítila, co se s nimi děje. Prsty co nejjemněji pročesávám místa, kde je srst, dávám pozor, aby Sára nepřetrhla nějaký z Flořiných kabelů. V červeném teče život, v zeleném vědomí. Co dělá ten modrý? Co když je to jinak?

Opatrně. Sára jenom povytáhne obočí, jako by chtěla říct: prosímtebe, ty máš co říkat. Ale neříká nic, nemá na to čas. Jakmile máme hotovo a Sára chce mísu plnou houbových odstřížků vyhodit do kamen, Flora se nervózně zavrtí. Jako by houby byly její děti.

Víš co, vezmu je s sebou. Vyhodím to, až půjdeme ven.

Nenech to tady ležet moc dlouho.

Flory se neštítí, ale tohohle jo.

3.

Ležíme na břehu mělkého moře.

Flora hrabe prstem jakoby mimoděk. Co to tam máš, co zkoumáš? Nepoznám, jestli je to její vůle, nebo s prstem hýbe svět. Nebo step. Posledních pár dní je jak utržená ze řetězu.

Lehnu si vedle Flory a taky hrabu prstem. Škrábu po displeji telefonu. Instaluju aplikaci na rozpoznávání rostlin, abych si mohl nafotit rašící zelené lístky. Blatouch. Pta. další jména, která mi nic neříkají, rostliny původem odněkud z jihu. Ze subtropického pásu. Co tady dělají?

Její drobné tělo se hrbí nad ptou, nad hlohem, pak nad včelou, která pěšky pospíchá k prvnímu jetelu.

Trávíme spolu víc času. Z práce odcházím o hodinu dřív, abychom stihli co nejvíc světla. Sehnal jsem z druhé ruky starý kočárek s pořádnými koly, který zvládne i cestu přes bláto. Člověk nikdy neví, jaký terén mu step připraví. Minimálně dokud nepřijdou sucha.

Pozdravím se se Sárrou, hodím Floru do kočárku, posadím ji tak, aby měla pořádný výhled.

Nebudete moc ... divní?

Nikdo sem nechodí, nikdo nás neuvidí. A navíc má dětský oblečení, sedí v kočárku. Vypadá jako malé dítě.

Vypadá, vid? Malej špunt.

Tak vidíš. Můžeš být v klidu, říkám Sáře, a už kroužíme blátivou cestou kolem pár osamělých, opuštěných stavení. Vyhlížíme vlaky na nedalekém seřadišti. Na mostě nad námi sviští auta. Buď v klidu, tady nás nikdo nevidí. Nikdo sem nekouká. Všichni jen projíždějí.

Město je tady blízko, vid? Tyčí se nad námi a leze vysoko do kopců, jako by utíkalo před přílivem téhle divoké, zmutované přírody. Tady dole, v korytě potoka, už bují první keře růže polní. Obkružujeme step podél jejích hranic. Nahoře svodidla, tady nepřístupné bujení.

Občas mě praští do nosu zvláštní vůně. Step umí vonět jako člověk. Třeba svída krvavá. Vypouští do vzduchu hořkoslaný pach - jak z holčičích úst s rovnátky. Rozesílá do okolí vzpomínku na první polibek. Tlustý pestík cizího jazyka, náraz zubů o zuby, utřít mokré rty. Křoví si myslí, že našlo něco vzrušujícího, něco, na co by mě mohlo nalákat jako mouchu - včely by tohle okamžitě odmítly. I mě špatně odhaduje. Nebo ne? Ví něco, co nevím, Floro? Co jsem zapomněl?

Cokoli, na co ukáže, Floře vysvětlím. Autoservis. Vlakové seřadiště. Nějaký areál. Komín. A všechny další vůně, které dokážu identifikovat. V tlampači si povídají nádražáci, předávají si tajné vzkazy - přesně tak, jako to ve stepi dělá každý. Rostliny, podzemní kabely plné nějakých informací, elektromagnetické vlny ve vzduchu. A Flora. Komu je posílá? Mně? Nebo někomu jinému? To ty nutíš keře, aby se rozvoněly?

Když se vracíme domů, v oknech naší chaty už se svítí. Bolí mě nohy a je to dobrá bolest, zdravá. Sára mává přes okno, uvnitř hraje rádio, parkuju kočárek k verandě a leká mě, že musíme vypadat jako ta nejnormálnější rodina na světě, i když je všechno tak zvláštní, abnormální.

Ukážu ti, co jsem se naučila na kurzu tance, chceš? Říká Sára později. Má na sobě teplákovou soupravu. Vlní se v bocích, oči upřené na své vlastní nohy, které se trochu nejistě motají v prostoru. Je to legrační i smyslné. Jako by mluvila nějakým novým jazykem. Po chvíli to nevydržím a jdu za ní. Nech mě, snažím se soustředit! Odstrkuje mě Sára se smíchem.

Tak sorry, stáhnou se, posadím se do křesla a vzorně sleduju nově naučené pohyby. Sára nečeká, než dohraje píseň. Za chvíli je u mě. Bere mou tvář do rukou, dává mi něžnou pusou.

Když jí objímám, mám pocit, že to tělo ten dotyk potřebuje. Že se tím nějak živí.

1.

Aztán észrevesszük, hogy arca van.

Ajkai úgy válnak el egymástól, mint a hajtogatós taticajáték csúcsai. Teljesen hangtalanul.

Sára belevilágít telefonjával a formák szövevényébe a sötétben. Ott, ahol a szem helye lenne, csak két fekete pont van. Keresünk valamit, ami a tudat visszatükröződésére emlékeztetne, ami visszavilágítana ránk. Ehelyett, mintha egy szakadékba néznénk. Két rés.

A test kicsi és törékeny. Nem tudjuk, hol végződik, és hol kezdődik, mi tartozik hozzá és mi nem. Valami kábelek összefonódva a bozót indáival, összegubancolódva, mint a fülhallgató zsinórai. Alhas, egy darab izom, vagy csak egy rongy. Állati bűz.

– Menjünk haza, Sára.

Nem mond semmit. Kinyújtja a kezét, belemártja a sötétségbe. Mély levegőt vesz, kifújja. Saját együttérzését masszírozza.

Nem messze innen az élet normálisan folyik, de itt lent ez a senkiföldje. Valami salak által kivájt meder, fölöttünk a körgyűrű hídja, a vasúti híd, kissé távolabb a depó szögcsatorna-kerítése, csupa akadály, tiltás és bozót.

Fölöttünk nagy sebességgel suhannak az autók, a tehervonat lassan halad és végtelenül hosszú. Sára odanyújtja a telefont.

– Világíts.

Leveszi a kabátját, habozva szétteríti arra a részre, ahol a testet sejtí. Bebugyolálja a bézs színű gyapjúba, óvatosan megpaskolja, hogy úgy maradjon.

– Segíts. Elvisszük.

Ha valaki meglát minket itt lent, akkor már nem jutunk fel a saját lábunkon. Rég otthon lehetnénk már.

Nem jól sikerült az este. Egyikünknek még egy kis levegőre volt szüksége. Mozgás kellett, vagy ilyesmi. Talán nekem. Én és az örökös sétáim.

– Jót fog tenni. Jobb, mint itt ülni és emésztetni magad.

Állítólag újra kitolták a Sztyeppe határait. Úgy mászik a város felé, mint valami kór. Lehet, hogy ezt akartuk megnézni.

– De hát minek? Nincs ott semmi.

Az alkohol felébresztette a kíváncsiságunkat, vagy csak a hülyeségünket. Elbáméskodtunk.

A Sztyeppe határa mentén keskeny aszfalozott út vezet. Régen nem járnak már rajta biciklisták, csak a biztonsági ügynökség dolgozói. Talán így kezdődött. Valahol előttünk egy reflektor fényei sejlettek fel az úton. Megláttak minket? Kézen fogtam Sárát. Az autó megfordul, a fényszóró a tiltott övezet sötétjébe világít. Egy hang kiált.

– Inkább menjünk.

– Nem, várj. Odanézz.

Sára lefelé mutat. Egy sötét göröngyre.

– Most.

Az autó fényei végignyálják a hidak pilléreit és eltűnnek. Sára futni kezd.

Teherautók gumibroncsai ütődnek a híd széléhez. Megfogom ezt a dolgot a lábánál fogva – vagy bármi is legyen az. Érzem az alakját a kabát szövete alatt, és hirtelen megijedek. Semmi hó, semmi mozgás, vagy ilyesmi, az ember egyszerűen érzi. Hogy egy élőlényt tart a kezében.

– Húzd.

Sára vonakodik.

– Meg kell rántanod, gyerünk.

Elrugaszkodunk a bozóttól, érezzük, hogy néhány szál elszakad, olyan, mintha valaki a kócos hajamat tépné fésűvel. Az a dolog vagy a bozót ellenállást tanúsít, kedvem lenne undorodva felkiáltani, itt úgysem hallaná meg senki, a hang a hidak betonhasáról visszaverődne hozzánk.

Hangos sustorgás és a dolog kiszabadul. Könnyű, mint a nedves papír.

Odabotladozunk a híd lámpájának fényébe. A kabátból kialakított vacokba fektetjük. Látszik a leheletünk.

A biztonsági ügynökség autóit először észre sem vesszük. Tétován odaintek, hogy máris takarodunk. Ráhajtom a kabátot a test csontjaira. Elindulunk a sötétben. Fel nem mehetünk, most már nem.

Amint utat törünk a sáron és a száraz bozóton át, Sára mond valamit.

Mi van?

– Azt hittem, hogy egy gyerek.

2.

Este újra eljön az alapos tisztogatás ideje.

Flórát finoman meg kell ragadni a csuklójánál fogva és felhúzni, akarata ellenére feltárni hónalja és oldala érzékeny bőrét. Megtörölgetni egy nedves szivaccsal és kicsit megmasszírozni. Amikor hozzáérünk a teste húsához, az az érzésem, hogy puhább és kövérebb. Flórán is meglátszik, hogy itt a tavasz. Hízik. Neked nem úgy tűnik? Sára súrol, masszíroz és hallgat. De szétengedett haja mögött látom, elmosolyodik.

Hirtelen feláll. Gombátlanítanunk kell. Flóra kimeresztli fekete szemét. Ez az egyetlen reakciója. Egy fehér pelenkán fekszik a szoba közepén és várja, mi fog történni.

Amíg a testhajlataiból nagy nehezen eltávolítjuk a kinövéseket, amelyek formájukkal tényleg gombára emlékeztetnek – fényes kis kalap és elkorcsosodott, narancsszínű tönk – Flóra olyan, mintha kikapcsolták volna – offline. Mintha elhagyná teste egyes részeit, hogy ne érezze, mi történik velük. Ujjaimmal a lehető legfinomabban átfésülöm azokat a helyeket, amelyeket szőr borít, vigyázok, Sára nehogy eltépje Flóra valamelyik kábelét. A pirosban az élet folyik, a zöldben a tudat. A kék mire is való? És ha nem is így van?

Óvatosan. Sára csak felvonja a szemöldökét, mintha az akarná mondani: már megbocsáss, te beszélsz. De nem szól semmit, nincs rá ideje.

Amikor elkészülünk és Sára a kályhába akarja dobni a lavórnyi gombanyesedéket, Flóra idegesen fészkelődni kezd. Mintha a gombák a gyerekei lennének.

Tudod mit, magammal viszem. Útközben majd kidobom.

Ne hagyd itt sokáig.

Flórától nem undorodik, de ettől igen.

3.

A sekély tenger partján heverünk.

Flóra az ujjával kaparászik, mintha csak úgy önkéntelenül tenné. Mit találtál, mit vizsgálatsz? Nem tudom eldönteni, hogy akarattal teszi, vagy az ujjával tartja mozgásban a világot. Vagy a sztyeppét. Az utóbbi pár napban olyan megmagyarázhatatlanul viselkedik.

Lefekszem Flóra mellé és én is kaparászni kezdek. A telefon kijelzőjét kaparászom. Egy növényhatározó applikációt töltök le, hogy lefotózhassam a fakadó zöld levélkéket. Gólyahír. Tyúkhúr. Egyéb nevek, amelyek semmit sem mondanak nekem, valahol messze délen honos növények. A szubtrópusi övezetben. Mit keresnek itt?

Apró teste a tyúkhúr fölé görnyed, a galagonya fölé, aztán a méh fölé, amely gyalogosan igyekszik az első lóhere irányába.

Több időt töltünk együtt. Egy órával hamarabb eljövök a munkahelyemről, hogy minél több napfényes óránk legyen. Szereztem egy használt régimódi babakocsit, aminek rendes nagy kerekei vannak, és nem akad el a sárban. Az ember sohasem tudhatja, milyen terepet tartogat számára a sztyeppé. Legalábbis, amíg be nem köszönt az aszály.

Köszönök Sárának, Flórát bedobom a kocsiba, felültetem úgy, hogy jól kilásson.

Nem lesztek túl... furcsák?

Senki nem jár erre, senki sem fog látni. Ráadásul babaruhát visel, babakocsiban ül. Úgy néz ki, mint egy kisbaba.

Ugye, hogy úgy? A kis csöppség.

Látod. Nyugodt lehetsz, mondom Sárának és már körözünk is a sáros úton néhány magányos, elhagyatott épület körül. Nézzük a vonatokat a közeli rendező pályaudvaron. A hídon fölöttünk autók süvítenek el. Nyugodj meg, itt senki nem lát minket. Senki nem néz ide. Mindenki csak áthalad.

Közel van a város, ugye? Fölöttünk tornyosul, magasan felkúszik a dombokra, mintha ez elől a vad, mutálódott természet elől menekülne. Idelenn, a patak medrében már burjánzanak a mezei rózsa első bokrai. Körbejárjuk a sztyeppét a határai mentén. Fent terelőkorlátok, itt áthatolhatatlan burjánzás.

Időnként különös illat csapja meg az orromat. A sztyeppének olyan szaga tud lenni, mint egy embernek. Ott van például a veresgyűrű som. Olyan kesernyésen sós szaga van, mint a fogszabályozós kislányok szájának. Az első csók emléket árasztja magából. A másik nyelvének kövér öklöcskéje, a fogak egymáshoz koccanása, a nedves ajkak. A bozót azt hiszi, talált valami izgalmasat, valamit, amivel becsalogathat, mint egy legyet – a méhek ezt kapásból elutasítanak. Engem is rosszul ítél meg. Vagy mégis? Tud valamit, amit én nem, Flóra? Mit felejtettem el?

Mindent, amire csak rámutat, elmagyarázok Flórának. Ez az autószerelő műhely. A rendező pályaudvar. Ez valami telep. Ez egy kémény. Meg az összes többi szagot is, amelyet azonosítani tudok. A hangszórókon keresztül vasutasok beszélgetnek, titkos üzeneteket adnak át egymásnak – éppen úgy, ahogy mindenki más a sztyeppén. Növények,

mindenféle információval teli földalatti kábelek, elektromágneses hullámok a levegőben. És Flóra. Kinek üzen? Nekem? Vagy valaki másnak? Te vagy az, aki arra kényszeríti a bokrokat, hogy illatozzanak?

Amikor hazaérünk, házikónk ablakai már világosak. Fáj a lábam, és ez amolyan jó fájdalom, egészséges. Az ablakból Sára integet, bent szól a rádió, a babakocsit leállítom a veranda mellett, és megrémít, hogy valószínűleg úgy nézünk ki, mint a világ legnormálisabb családja, pedig milyen furcsa, milyen abnormalis minden.

Megmutatom, mit tanultam a táncórán, akarod? Mondja később Sára. Tréningruhát visel. Ringatja a csípőjét, tekintete a saját lábaira szegeződik, amelyek kissé bizonytalanul botladoznak a térben. Ez egyszerre vicces és érzéki. Mintha valami új nyelvet beszélne. Egy idő után nem bírom tovább, és elkapom. Hagyj békén, próbálok koncentrálni! Sára nevetve lök el magától.

Jó, bocs, visszavonulok, hátradőlök a fotelben, és szófogadóan nézem az újonnan tanult mozdulatokat. Sára nem várja meg a dal végét. Egy pillanat múlva már ott ül az ölemben. Két keze közé fogja az arcomat, gyengéd csókot ad. Ahogy átölelem, úgy érzem, a testnek szüksége van erre az érintésre. Hogy valahogy abból táplálkozik.

Fordította Forgács Ildikó

Marcin Mokry: traktat poetycki

kiedy paliła się, nie była
martwa i nie paliła się,

kiedy z nią rozmawiałem
jeszcze się paliło, coś

gasto, kiedy mówiłem co
się stało, jak wcześniej

mówiła do mnie, teraz nie
potrafiła, bo w gardle

jeszcze się paliło,
kiedy mówiłem do niej

miała suchą skórę, jak te
z piekarnika, co się wydarzyło,

dlaczego się pali, dosłownie
patrzyłem na nią, stała

nieruchoma dała się prowadzić
do sąsiada, żeby zadzwonili

po pogotowie, ponieważ nie mieliśmy
choć się starała, a potem

już mogłem dzwonić, więc
kiedy zmarł królik, to

zadzwoiłem do dziewczyny, żeby
przyjechała, tak mi było

smutno, że robiliśmy to
w ubraniach i było już ciemno

paliły się latarnie, chowała
bliznę, po cięciu lekarzy

czy mogą to pokazać,
obrazy, posągi, okulary

googla, czy może literatura,
świadectwo, wypis ze szpitala,

zdjęcie nagiego ciała, pod

właściwym kątem. Pisanie

nie odtwarza niczego, czego
nie musielibyśmy sobie wyobrażać,

równocześnie tyle potrafi dziać się
na zawołanie lub bez powodzenia, kiedy

pojawia w zdaniu coś, na co reaguję,
obecność dzieła, które cię wytrąca, szkodzi

iluzji. Poruszająca fotografia nie pokazuje
biegu zdarzeń, świeci po źrenicach

od 1826 roku i wydłuża w czasie
cienie poranych i rozrzuconych

po różnych miejscach epoki, zwisają
w magazynach od pierwszej publikacji

po rozwój technologii, opromienia
ich jedynie krótkotrwała wielkość

formatu strony, ani te
które z częstotliwością 25

uderzeń na sekundę zostawiają
na dnie oka łudząco podobne

do naszego życia wrażenie, że
literatura świadectwa, literatura

uniwersalnej prawdy, to obecność
dzieła, które jest niejasne. Poszum,

który rozdziera, kiedy zapalają
petardy, swąd spalonego białka,

wydech, gdy zarost trze o małżowinę
i wydłuża w czasie, podnosi

osad odłożonych w ciele od razu
uderzenia, a potem oblewa

włosami skórę, spina mięśnie,
kuli na dnie, chociaż pozostali

dookoła zabawne, kolorowe twarze

zdjęcia, życzenia, rozjarzone niebo,

„nie rób problemu, jeżeli go nie ma”.

Oko podąża za linią tekstu, każde

słowo następuje po sobie, czy to
nie jest naturalne, żeby ujmować

myśl w zdaniu, czy to nie jest
proste, mieć ją na widoku,

przed sobą, od frontu, nagą,
fakt po fakcie wyprowadzać

związek, podobnie jak w filmie,
przechodzić od obrazu do obrazu,

mieć myśli, ich bieg, prędkość,
kierunek, prowadzić badania. Stop.

To, co robimy, gdy znajdą się przed
nami, zależy od naszych oczekiwań,

od tego, jak mnie traktowano,
gdzie dawano miejsce. W takiej

sytuacji szczerść może zaskakiwać,
nawet mijać z prawdą, natomiast

uczciwy jest wybór. Co znaczą te
przerwy? Części pasują do siebie

jednak można je rozłączać,
inaczej składać, to właśnie jest

montaż. Rzeczy nadchodzące
przemieszczają się w przeszłości.

Chcę ci coś pokazać, ale czy chcesz
widzieć, dlaczego się ode mnie oddalasz,

co cię tak przyciąga. Oddani
produkcji maszynowej i odtwarzaniu,

pozbywamy umiejętności, które tworzą
i wymagają działania. Kretyn,

to naciskacz guzików. Wiersz

musimy sobie wyobrazić,

gdy pojawia nieoczekiwane,
bez miary z tym zmierzyć.

Kiedy paliła się, nie była
martwa i nie paliła się,

kiedy z nią rozmawiałem
jeszcze się paliło, coś

gasto, kiedy mówiłem,
co się stało, jak wcześniej

mówiła do mnie, teraz nie
potrafiła, bo w gardle

jeszcze się paliło,
kiedy mówiłem do niej

miała suchą skórę. Latarnie
przed domem, na rozwidleniu ulic

już nie zgasną, choćby stawiali na LEDy,
choćbym sam je gasił, pomarańczowe

śnieżenia sodowych jarzników
wypaliły dziurę wielkości okna

przez firany wspomnień, tego,
co przynosi zmierzch, powietrze

którym oddychałem zawiesiło się.
Stanęły kopalnie. Stanęło powietrze.

Włosy i swetry jak z wędzarni.
Czad. Giełda. Udziały. Co to jest?

Transformacja Śląska. To był quiz,
ona nie znała odpowiedzi. Przełączniki.

Krzyczałem, gdy wyłączała, a ona
miała tylko mnie na myśli.

Rubin. Świetlan. Marcin. Teraz
wydaje się to niemożliwe, ale wówczas

kiedy reklama się pojawiała, wiedziałem o tym,

a koło północy był koniec programu.

W mózgu tli się słońce i rozlewa
z wydobytych metali ziem rzadkich obraz.

Przewód swoich nastrojów, który
niczemu nie służył zacząłem przywiązywać

do 8-bitowych maszyn, mając 8 lat,
potem do niemieckich marek. BASF.

Przychodzę do domu, a tam Rambo,
odtwarzacz VHS, porno i z Zabrze Atari 130 XE.

Człowiek ma tyle lat, na ile czekał, żeby zagrać,
czynnie udzielając na odległych odrostach czasu dane z kaset.

Nie ma liczby, której nie moglibyśmy sygnalizować,
nie tylko ciałem, ale również mnożeniem skojarzeń,

tylko nie wiemy jakiej szukamy liczby, a chcemy się
odnaleźć. Gdyby nie tranzystory na przewijakach z licznikiem

nie kluczyłbym się z matką, gdy wgrywało się 320x192 piksele
przez 2 i pół godziny na kineskopowy ekran, i to samo szkło, które

po skończeniu nadawania programów przez całą noc
jeszcze emitowało tablicę - zbiór pasów w 8 kolorach:

białym, żółtym, turkusowym, zielonym, różowym, czerwonym, niebieskim i czarnym, a jednostajnym piskiem
wywijało język, żeby odstąpić krzem.

Powiniennem być się tym przerazić bardziej, niż Gremlinami. W przyrodzie to sygnał: zostaw mnie albo będę walczył -
nie zgasnę, nie zgasnę. Mamo, przytulmy się.

Marcin Mokry: költői traktátus

ha izzott, nem volt
halott és nem izzott,

ha beszélgettem vele
még izzott, valami

kihunyt, amikor elmondtam,
mi történt, mostanra képtelen

úgy beszélni hozzám, mint
régén, mert a torkában

még izzik valami,
ha beszéltem hozzá

száraz volt a bőre, mintha
sütőből emelnék ki, mi történt,

miért izzik, szó szerint
csak néztem, ott állt mozdulatlanul,

hagyta, hogy a szomszédba
vezessék, hogy mentőt

hívjanak, mert nem volt telefonunk,
hiába próbálkozott, később aztán

már telefonálhattam, úgyhogy
amikor meghalt a nyulam,

felhívhattam a csajom, hogy
jöjjön át, annyira

szomorú voltam, hogy ruhában
csináltuk és már besötétedett

égték az utcai lámpák, elrejtette
a heget, megmutathatják-e

az orvosok szikéje után,
képek, szobrok, Google-

szemüvegek, vagy talán az irodalom,
igazolás, kórházi zárójelentés,

egy meztelen test fényképe
a megfelelő szögből. Semmit sem

épít újra az írás, amit
ne kellene elképzelnünk,

közben annyi minden történhet

könnyedén vagy hiába, ha

egy mondatban feltűnik, amire reagálhatok,
olyan művel találkozni, ami kizökkent, árt

az illúzióknak. A megható fényképen nem látszik
az események láncolata, a pupillákon ragyog

1826 óta és elnyújtja
a felszántott és szertesztét szóratott

korok árnyait, magazinokban
lógnak az első megjelenéstől

a technikai fejlődésig, csak a lap
elrendezésének kérészetű nagysága

ragyogja be őket, nem is azok,
melyek másodpercenként 25

kattanással hagynak
az életünkhöz megtévesztésig hasonló

benyomásokat a szemfenéken, hogy
irodalmi tanúságtétel, hogy az egyetemes

igazság irodalma, az a találkozás
egy olyan művel, ami nem egyértelmű. A zúgás,

ami széttép, amikor meggyújtják
a petárdákat, az égő fehérje szaga,

kilégzés, ha a borosta a kagylóhoz dörzsölődik
és a pillanat elnyúlik, felkavarja

a testben azonnal lerakódó
kattanások üledékét, aztán szőrrel

borítja a bőrt, megfeszíti az izmokat,
összekuporodik a mélyben, bár csupa

mulatságos, színes arc körülötte
képek, jókívánságok, ragyogó ég,

„ha nincs semmi gond, ne keress”.
A szem követi a sort a szövegben, minden

szót másik követ, vajon
nem természetes-e, hogy a gondolatot

mondatba foglaljuk, vajon nem
egyszerű-e az, hogy megjelenik

előttünk, szemközt, meztelen,
tényről tényre építi fel

a kapcsolatot, mint egy filmben,
képről képre haladva,

hogyan gondolatai vannak, lefutásuk, gyorsaságuk,
irányuk, hogy kutatásokba fog. Stop.

Hogyan mit teszünk, amikor ott állnak
előttünk, a saját elvárásainktól függ,

attól, hogy bántak velem,
amikor helyet adtak. Ilyen

helyzetben az őszinteség meghökkenést kelthet,
még a tényekkel is szűkmarkúan bánhat, a választás

mégis tisztességes. Mi jelentenek
ezek a szünetek? A részek összeillenek

mégis elválaszthatóak,
összeállíthatóak másképpen, éppen ez

a montázs. Az elkövetkező dolgok
a múltba vándorolnak.

Szeretnék neked mutatni valamit, de vajon
szeretnéd-e látni, miért húzódsz el tőlem,

mi vonz ennyire. Ha a gépi gyártásnak
és utánzásnak adózunk,

elveszítjük a készségeket, melyekkel alkotunk,
amelyek tetteket kívánnak. Idióta,

aki gombokat nyomkod. A verset
el kell képzelnünk,

ha váratlanul megjelenik,
mértéktelenül mérettetünk meg vele.

Ha izzott, nem volt
halott és nem izzott,

ha beszélgettem vele
még izzott, valami

kihuny, amikor elmondtam,
mi történt, mostanra képtelen

úgy beszélni hozzám, mint
régén, mert a torkában

még izzik valami,
ha beszéltem hozzá

száraz volt a bőre. A ház előtt,
az útelágazásnál már nem alszanak ki

az utcai lámpák, még ha át is állnának LED-re,
még ha magam oltanám is le, a nátriumlámpák

narancssárga szemcséi
akkora lyukat égettek

az emlékek függönyébe, mint az ablak,
amin a szürkület érkezett, a kilélegzett

levegő megrekedt.
Álltak a bányák. Állt a levegő.

Mintha füstölőből jönne a haj, a pulóver.
Széngáz. Tőzsde. Részvények. Mi ez?

Szilézia átalakulása. Ez egy kvíz volt,
nem tudta a választ. Váltók.

Kiabáltam, amikor kikapcsolta, de ő
mindig csak rám gondolt.

Rubin. Świetlan. Marcin. Most
lehetetlennek tűnik, de amikor

megjelent a reklám, tudtam,
éjfél körül pedig műsorzárás.

Az elmémbe pislákol a nap és a kitermelt
ritkaföldfémek képe önti el.

A hangulataim drótját, amely
sem mire sem szolgált, 8 évesen kezdtem

8-bites gépekbe kötni,
aztán német márkákba. BASF.

Hazaérek, ott meg Rambo,
videomagnó, pornó és a zabrzei Atari 130 XE.

Annyi éves az ember, amennyit várt, hogy játszhasson,
aktívan messzi időkre osztva a kazetták adatait.

Nincs szám, amit ne lennének képesek jelezni,
nem pusztán a testtel, az asszociációk sokszorozásával is,

csak azt nem tudjuk, milyen számot keresünk, de meg akarjuk
találni. Ha nem lennének a tranzistorok a számlálós csévélőkön,

nem veszekednék anyámmal, amikor 320×192 pixellel maszatolt az ember
2 és fél órát a katódsugárcsőes monitoron, és ugyanaz az üveg, ami

a programzárás után egész éjszaka

sugározta még a táblát – a sorokat 8 színben:

fehérben, sárgában, türkízben, zöldben, rózsaszínben, pirosban, kékben és feketében, és egyhangú sípolással nyújtogatta a nyelvét, hogy a szilíciumot felfedje.

Jobban kellett volna ettől félnem, mint a Szörnyecskektől. A természetben ez jel: hagyj vagy küzdeni kezdek – nem hunyok ki, nem. Anyu, ölelj meg.

Kellermann Viktória fordítása

Ágnes Vashegyi MacDonald

“Coming Home: Hungarian Writers’ and Artists’ Experiences of Returning to Hungary”

For my Visegrád Residency project in Budapest, I have aimed to create a new genre of ‘coming home’ about Hungarian writers and artists who have left Hungary during the past 35 years, ie. from the fall of the socialist system, and have lived and worked abroad, but since then also have returned to Hungary. I draw on my cultural sociology lens for this project to unearth the varied life and artistic experiences Hungarian writers and artists (painters, musicians, film directors, performers and more) have when they return to Hungary after living abroad, either as emigres or as long-term visitors in different parts of the world. I look for their own recognition and reconciliation of their identities they may express about coming home as well as in their works. I employ the methodology of discourse analysis, cultural studies, database search, and interviews.

With the assistance of Anna Matits-Zöllner and Imre Wirth at the Petőfi Irodalmi Múzeum, I have been able to connect with Dr. Prof. Tibor Gintli at ELTE, along with artists Csaba Nemes, Péter Lichter via the website *Palimpszeszt: Külföldön sikeres magyar művészek*¹, as well as Orshi Drozdik and Balázs Kicsiny. My meetings with them in person, over the phone or via email have been very fruitful and informative. I am grateful to all of them for their kindness and interest in my research project. While this summary is simply a glimpse into my project, I am happy to share the moments of the beginning.

My questions focus on topics about Hungarian writers and artists experiences of coming home asking: To start with, what might have motivated writers and artists to leave Hungary during the past 30 some years? How do their identities change and why? How do they use their craft and skills as writers and artists to tap into modes of expressions for their understanding of what they have gone through upon returning to Hungary? Are there more similarities or more differences in the writers’ and artists’ works to express their experiences of coming home? Do they ever REALLY leave Hungary? Can they ever REALLY come home? Is there an identity of duality or in-betweenness, that is, of being at home abroad and in Hungary at once, or not being at home in either place? I hypothesize that the experiences of writers and artists who come home to Hungary after living abroad are varied with some similarities at the core that are nuanced on the surface. I am curious about both the differences and the nuanced similarities in their experiences and how their works might also demonstrate the degrees, angles, voices, silences, emotions, knowledges among others what being back home may mean.

To ground my comparative analysis and critique, I highlight a statement by Béla Pomogáts who argued already in his 2008 article that “there is no point talking about Hungarian émigré literature because it does not exist anymore,

---

¹*Külföldön sikeres magyar művészek*. <https://ksmm.hu/>

merely writers who live temporarily or permanently in the West and return to Hungary, hence their works are no more the genre of the émigré [Mára nem létezik nyugati magyar emigráció, legfeljebb” (tartósan vagy átmenetileg) a nyugati világban élő és tevékenykedő magyarok Vannak] 2. I argue that while the genre of the émigré writer and artist may have disappeared in the traditional sense, a new experience of returning home and expressing the associations of identity changes and developments in works have emerged as a new genre of ‘coming home’ literature and art.

It has been fascinating to learn from the artists I spoke with about how they relate to the “West” so differently than artists of the previous era, ie. socialist era when the allure of the West, of America, was a powerful motivating drive to leave everything behind in Hungary and start afresh, if necessary, abroad. Csaba Nemes and Péter Lichter, both expressed to me how they look to the “West” less enviously and with more cautious and realistic views thanks to their opportunities of frequent residency and exhibit/performance trips to various parts of Europe and North America during the past 20 years. Having the chance to live and work short or longer periods in France, Germany, the USA, Canada have enabled them to compare life abroad with life at home in Hungary in a way that longing for the idealized “West” has more or less disappeared from their sensibilities. At the same time, all the experiences gained abroad do appear in their works in subdued forms and modes that require deeper understanding through a kind of ‘reading against the grain’ approach. Balázs Kicsiny had lived in the United Kingdom for 10 years where he gained distinction for his work of paintings and installation, simultaneously he was also building his reputation in Hungary. For him the home base always remained in Hungary while he felt at ease in any milieu of the English social and artistic web of hierarchy.

What I have gathered so far from my conversations with artists here is that living and working as artists in New York, Montreal, Berlin, Lyon, or London is not more exciting or unique than living and working in Budapest or Pécs. Hungary boasts as one of the most beautiful and vibrant world capitals where artists find inspiration and recognition. The point is to become established, well-known, recognized and/or popular artists both in Hungary and around world – not an easy feat. But this can be done from Hungary and from anywhere in the world, thanks to the connectivity of the world wide web and ease of travelling. Artists can admire and enjoy spending time abroad while also have a strong sense of living at home in Hungary. They can have an identity of duality or in-betweenness without wanting to permanently be away from Hungary. Family, friends, artistic networks, and communities have a stronger effect on artists to return to Hungary and/or stay in Hungary with shorter ventures abroad today.

While these findings so far debunk my basic notions about the reasons why artists leave Hungary and return to it, the idea that artists have developed a certain double/dual identity as a result of their life and work experiences abroad confirms my hypothesis. During the remainder of my Residency, I plan to meet with more artists and writers, in person and/or via email, to paint more the palette of their experiences as expressed in their identities and art works. It would be forced to suggest that the artists who have left Hungary to live abroad during the past 35 years return to their

---

² Béla Pomogáts. “Hazatérő irodalom.” *Látó* - 19. 11. (November 2008).
<https://epa.oszk.hu/00300/00384/00065/1123.htm>

homeland because of 'nostalgia', homesickness, family and friends, finances, or artistic opportunities. Their experiences are multilayered and nuanced. For me, 'coming home' has been an ever-lurking question. I am a Hungarian scholar living in Canada. I left my hometown of Budapest in 1991 and moved to Vancouver to live with my husband who is from there. While leaving was easy, 'coming home' has been emotionally laden and never clearly obvious or easy. I live in the in-between, in that nomad sphere of being at home in Canada and in Hungary but also not being at home in either country. I keep coming home to Hungary but have not been able to REALLY stay. I want to and I don't want to. When I am not in Budapest I miss it deeply. When I am in Budapest I often feel confused and insecure about how to be Hungarian. I am too Hungarian in Canada, and too Canadian in Hungary. Do some of the artists feel similarly? I continue to uncover their experiences.

Karolína Klinková

During her stay in Budapest, Karolína worked on two journalistic projects - both related to migration, but each in a different way. Both projects will be published in the Czech newspaper Deník N, where Karolína (although Slovak) works.

In her first project, she covers the stories of young Ukrainian refugees who resettled in the Czech Republic after the start of the Great War in Ukraine. She began working on this project with a colleague Dominika Píhová before arriving in Budapest and used the residency to complete the series of texts.

The project focuses on a group of teenagers aged between 14 and 18, as this specific group is often neglected in the public debate. In a series of six or seven articles to be published at the end of June, the authors profile the diverse stories of young Ukrainian refugees, present their history and explore how they are managing to settle in their new reality. This is accompanied by a broader long-read text that focuses on the systemic barriers, social and economic factors that have an immediate impact on the lives of young Ukrainians in Czechia.

The second project that Karolína worked on during her stay is related to migration in Hungary - specifically the topic of guest workers. This is a topic that the Czech reader does not know much about, and it is also a topic that undermines the rhetoric foreigners might associate with the context of migration in Hungary in an interesting way.

In her research and journalistic work, she focused on three main questions. What is the reality of migrant reception in Hungary in terms of guest workers? How to explain the contradiction between anti-migrant political rhetoric and reality? And how do the anti-migrant narratives that have been present in Hungarian politics over the last few years translate into the Hungarian public's views on guest workers?

For the purposes of her work, she connected with a number of actors who enter into the debate: non-profits, political scientists, sociologists, trade union representatives, journalists. The output will be a long-read article to be published over the summer.